

Sallandse vrouwengroep discussieert over arbeidsefficiëntie

Automatiseren of personeel inhuren?

Melkveebedrijven worden steeds groter en daarmee komen gezinsbedrijven voor de keuze te staan: investeren in automatisering of personeel aannemen? Op een studieclubavond van Sallandse boerinnen blijkt dat daarover genoeg te discussiëren valt.

Ze komen niet zo vaak aan bod in Melkvee, maar ze bestaan wel degelijk: studieclubs van ondernemende melkveehoudsters. Alleen al in Salland zijn er drie actief, aldus Karin van der Toorn uit Olst. Zij maakt deel uit van een studiegroep met tien leden. Deze dinsdagavond in mei zijn ze alle tien aanwezig op het melkveebedrijf van de familie Roetert in het Overijsselse Diepenveen, het ouderlijk bedrijf van studieclublid Janneke

Roetert. Om de keukentafel zitten allemaal melkveehoudsters, op één na: Floortje Herder. „Ik ben rundveedierenarts, en er valt hier voor mij nog genoeg te leren“, zegt ze. De vrouwenstudieclub heeft tot verbazing van spreker Gerrit de Lange van Countus geen officiële naam. „Wij noemen het altijd gewoon de boerinnenclub“, klinkt het. Maar de dames zijn daarom niet minder serieus bezig met de materie. Deze avond staat arbeidsefficiëntie

centraal. Dat is een hot item, volgens Tessa Steunenberg: „Het is niet meer van deze tijd om zeven dagen in de week, 24 uur per dag bezig te zijn met het bedrijf. Je wilt zelf ook eens vrij zijn, af en toe een melker inhuren bijvoorbeeld.“ De ondernemersadviseur van Countus laat de studieclubleden eerst eens nadenken over welke rol zij innemen op het bedrijf: ben je regisseur, acteur, of heb je alleen een bijrol? „Ik

Gerrit de Lange (rechts), ondernemersadviseur bij Countus, becijfert dat boeren voor een groot deel levensvervulling is, waar meer en andere waarden tegenover staan dan alleen de financiële.

ben regisseur, maar mijn man ziet het vooral als bijrol", grapt Karin van der Toorn. Ook de andere vrouwen laten weten een behoorlijk actieve rol te spelen op het bedrijf. „Ik ben wel de herdsmanager“, stelt Ellen Kok. Vrouwen die slechts een figurantenrol spelen op het bedrijf zijn ook niet de types die lid zijn van dit soort studieclubs, concluderen ze.

Vrouwen kritischer

Je eigen ambitie is bepalend voor de rol die je speelt op het bedrijf, stelt De Lange. Hij benadrukt dat op gezinsbedrijven waar man en vrouw dus beiden actief zijn, het gezamenlijk overleg van cruciaal belang is. Niet alleen over welke klussen vandaag worden aangepakt, maar vooral over welke kant het op moet met de bedrijfsontwikkeling. „Daarbij is de rol van vrouwen vaak belangrijker dan ze zelf denken“, aldus De Lange. Bij beslissingen over grote investeringen zijn vrouwen doorgaans kritischer dan hun ambitieuze mannen, ervaart hij. „Een vrouw houdt beter in de gaten wat het kost, en of het echt wel zoveel tijdswinst oplevert, of dat die man straks nog steeds net zoveel uren kwijt is als voorheen.“

‘Koe extra kost 5 minuten’

Hier komt de discussie tot de kern. Rond de keukentafel zitten merendeels jonge boerinnen, twintigers, dertigers, begin veertigers. In die leeftijdsfase ben je bezig met de groei en de ontwikkeling van je onderneming. En meer koeien betekent meer werk. De Lange vertelt dat één koe extra circa vijf minuten extra stalwerk per dag betekent, qua melken, voeren en verzorgen. Tegelijkertijd gaat groei vaak gepaard met investeringen in capaciteit, bijvoorbeeld een grotere melkstal, wat weer tijdswinst oplevert. De Lange voorspelt dat het gemiddelde gezinsbedrijf in 2020 1 tot 1,2 miljoen kilo melk kan produceren en toch niet drukker is dan met 80 koeien in 2010. „Dankzij veel automatisering, sensoren en het uitbesteden van bijvoorbeeld het landwerk.“ „Nou, als ik zie wat er tegenwoordig voor bedrijven uit de grond worden gestampt, dan vraag ik me af of je dat als gezinsbedrijf nog wel aankunt“, reageert Nandine Hunneman, die in Nieuw-Heeten een bedrijf heeft met 80 melkkoeien. Maar wat geldt als een gezinsbedrijf? De Lange beschouwt een bedrijf met 1 miljoen kilo melk en enkele avonden een melker nog steeds als zodanig.

Arbeidsprotocollen

Carla Schoorlimmer uit Heeten vertelt dat ze thuis werken met drie verschillende melkers die het avondmelken van de 140 koeien voor hun rekening nemen. „Mijn man en ik moeten absoluut niets hebben van computers, dus een robot komt er bij ons niet in. Maar we houden

wel van gezelligheid en mensen om ons heen. Dus dat die drie jongens uit de buurt komen melken, dat bevalt heel goed.“

„Kun je dat werk wel uit handen geven dan?“ vraagt Ellen Kok. „Mijn man was onlangs een week in Canada, toen vond ik het heel lastig dat er allerlei jongens over het erf kwamen.“ Soms móet je het wel uit handen geven, bijvoorbeeld in geval van ziekte, merkt Nandine Hunneman op. „En dan merk je dat het toch kan.“

Wat dan belangrijk is, is dat de arbeidsprotocollen goed zijn vastgelegd. Carla: „Wij hebben een whiteboard bij de melkstal hangen waar de aparte koeien op staan, en ze hebben een bandje om de poot. En de eerste paar keer melk je samen met die jongens, om ze te leren hoe onze melkstal werkt. Dan heb je snel genoeg door of ze er feeling voor hebben of niet.“ Wendy van Schooten uit Zwolle vertelt dat een stagiair om die reden op hun bedrijf met 110 koeien alle arbeidsprotocollen in kaart heeft gebracht.

‘Melker werkt efficiënt’

„Het is best moeilijk om werk uit handen te geven“, erkent De Lange. „Je bent niet voor niets zelfstandig ondernemer geworden. Een gezinsbedrijf kiest daarom vaak liever voor automatisering dan voor het inhuren van arbeid. Maar arbeid inhuren laat je wel nadenken over arbeidsefficiëntie. Het voordeel van het inschakelen van betaalde arbeid is wel dat zo’n melker super-efficiënt werkt. Je betaalt hem niet om over het erf te lummelen.“ Melken is enerzijds de ‘core business’ waarmee je het geld verdient, maar anderzijds een routineklus die je aan vertrouwde personen uit handen kunt geven, zo wordt opgemerkt. „Als je een melker hebt, vul je die tijd dat zij melken dan in als vrije tijd?“ vraagt De Lange aan Carla Schoorlimmer. „Nee, zeker niet“, zegt ze. „Maar het was gewoon nodig, anders waren we elke keer om 23.00 uur pas klaar.“ Voor sommige bedrijven – zeker als ze groter worden – werkt een vaste weekagenda goed, aldus De Lange: bijvoorbeeld op maandag koeien droog zetten en verplaatsen, op dinsdag het ontsmettingsbad neerzetten, et cetera.

Arbeidsbeloning

In een gezinsbedrijf met 8 ton melk wordt al gauw 80 uur arbeid in de week verricht, 4.000 uur op jaarbasis, stelt de ondernemersadviseur. Als je je eigen arbeid berekent op 20 euro per uur, dan is dat 80.000 euro arbeidskosten per jaar, oftewel 10 cent per liter melk. „Maar de spreiding in arbeid is gigantisch.“ Stel dat melkveehouders hun werkelijke eigen vermogen zouden berekenen en dit als kapitaal op de bank zouden zetten. Dan konden ze er een paar procent rentevergoeding voor krijgen, schetst De Lange. „Als je dan ook de eigen uren

Nandine Hunneman

„Als je alle arbeid gaat tellen, ben je failliet.“

Copyright foto

Carla Schoorlimmer

„Een robot komt er bij ons niet in.“

Copyright foto

Erma Horstman

„Personeel moet bij je passen.“

Copyright foto

Wendy van Schooten

„Ben benieuwd wat er uit zo’n tijdsregistratie komt.“

Copyright foto

Roelien Overmars

„Boeren is ook een way of life.“

Copyright foto

gaat rekenen, zijn er maar weinig bedrijven die boven nul uitkomen; oftewel dat ze alle berekende rente en uren voldoende betaald krijgen. Feitelijk zijn op boerenbedrijven de gezinsuitgaven en de marge de beloning voor eigen arbeid.“ Waarmee maar weer duidelijk wordt dat boeren ook een groot deel levensvervulling is, waar meer en andere ►

Tabellen

Zie voor de tabellen met rekenvoorbeelden ten aanzien van automatisering van melken en voeren www.melkvee.nl in het dossier Melkvee Magazine.

waarden tegenover staan dan alleen de financiële.

Kosten vergelijken

Niettemin kan het zeker geen kwaad om eens goed te rekenen aan arbeidskosten, en dat af te zetten tegen investeringen in automatisering. De Lange: „Als een vaste medewerker 40.000 euro kost op jaarbasis, kun je voor datzelfde geld bijvoorbeeld een investering doen van 270.000 euro in arbeidsbesparing, als je uitgaat van 15 procent jaarkosten.”

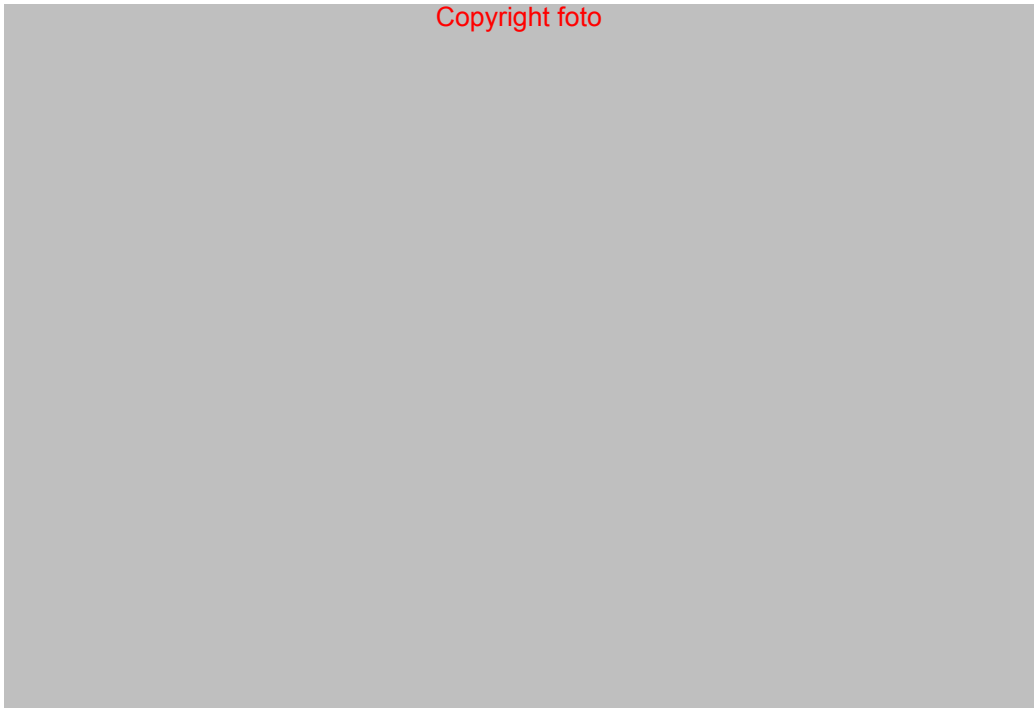
Zo rekent De Lange voor dat een investering in twee melkrobots op jaarbasis 584 uur arbeidsbesparing oplevert, als je het vergelijkt met een 2 x 12-stands melkstal (zie voor de onderliggende kengetallen de tabellen op www.melkvee.nl in het dossier Melkvee Magazine). Maar de jaarkosten van melkrobots liggen ruim 9.000 euro hoger dan van de melkstal. „Dus kosten die bijna 600 uur arbeidsbesparing omgerekend 15,74 euro per uur. Dat kun je ook omdraaien: met die 600 extra uren die ik zelf in de put sta te melken, verdien ik dus bijna 16 euro per uur. Dat is een uurbedrag dat de meeste melkveehouders gemiddeld niet verdienen.” En: als je voor 10 of 15 euro per uur een melker kunt inhuren, ben je dus goedkoper uit dan wanneer je een robot aanschaft, stelt hij.

Zo kun je kijken naar alle investeringen in arbeidsbesparing. Uit de tabellen met rekenvoorbeelden van Countus (zie www.melkvee.nl) blijkt bijvoorbeeld dat de investering in een kalverdrinkautomaat op jaarbasis wel 200 uur tijd bespaart en dat die bespaarde uren maar 6 euro kosten. Een investering in een extra brede hark bespaart maar 8 uur per jaar, en zo'n uur kost dan 160 euro.

Tijdsregistratie

De Lange laat de ondernemers ook een inschatting maken van de uren arbeid die op jaarbasis in het gezinsbedrijf worden gestoken. Dat getal moeten ze delen door de jaarlijkse melkproductie, dan weet je hoeveel melk je per uur produceert „Vijf jaar geleden stond dit kengetal gemiddeld op 160 liter melk per uur. Tegenwoordig zitten we al aan de 200 liter”, aldus De Lange.

De vrouwen aan de Sallandse keukentafel

komen op geschatte gemiddelden die variëren van 55 liter tot bijna 200 liter per uur. Het gros zit rond de 140, 150 liter per gewerkt uur. De Lange adviseert de studieclub om komende winter eens een week of twee een echte tijdsregistratie te doen, omdat dat heel veel inzicht biedt in de arbeidsefficiëntie. „Vrouwen doen dat eerlijker dan mannen”, zegt hij. „Mannen willen altijd graag heel efficiënt overkomen en hoog scoren. Vrouwen zeggen: die en die uren moet je óók meetellen. Ook een avond als deze hoort erbij, dat doe je ook voor je bedrijf.” Wendy van Schooten wil dat wel gaan doen. „Ik ben benieuwd wat er uit komt, uit zo'n tijdsregistratie.”

Bij Countus zijn veel tijdsstudies gedaan.

Grofweg gaat de meeste tijd – 35 à 40 procent – zitten in het melken, gevolgd door het voeren. Daar is met automatisering of het inzetten van vreemde arbeid/loonwerkvoeren dus de meeste tijdswinst te behalen. „Bedrijven die veel arbeid uitbesteden of automatiseren, scoren qua bruto-overschot per kilo melk misschien wel lager, maar zullen de tijdswinst veelal omzetten in meer koeien per man.”

Automatiseren of personeel?

Op een melkveebedrijf zijn best veel dingen te automatiseren, zoals voer aanschuiven, boxen vullen en mest schuiven. Maar kies je voor automatisering of neem je personeel in dienst? „Wij zaten ook op dat punt”, zegt Nandine Hunneman. „Nu hebben we de GEA-melkrobot aan het werk.” „Personeel moet bij je passen”, meent Erma Horstman, die in Zwolle 70 koeien melkt. „Als je het werk niet kunt loslaten, moet je het niet doen. En met een robot ben je verplicht om grote sprongen te maken.” Roelien Overmars heeft samen met haar man in Broekland een melkveebedrijf met 160

Copyright foto

koeien. Ze hebben vier dagen per week een medewerker. „Die extra arbeid benut mijn man om andere dingen te doen. Hij handelt bijvoorbeeld in melk en van daaruit komen er weer andere dingen op zijn pad.”

Met personeel moet je wel leren omgaan, is de ervaring van Roelien Overmars. „Je moet een klik hebben met je medewerker en dat heb je eerder met mensen uit de omgeving”, denkt ze. „En in geen geval met mensen met een van 9 tot 5 mentaliteit.” Ze vindt het wel leuk om met personeel om te gaan. „Onze medewerker heeft thuis een eigen bedrijf en zo heeft hij ook weer inbreng in ons bedrijf.”

„Je moet luisteren naar je medewerkers”, beaamt Carla Schoorlemmer. „Als hij liever aan de linkerkant van de put wil staan met melken: prima. Je moet ze tegemoetkomen, dat geeft hen ook meer plezier in het werk.” Karin van der Toorn: „Als je mensen inzicht geeft in de bedrijfseconomische cijfers, worden ze ook meer betrokken.” „Daarom laat ik ze ook altijd uitrekenen wat het kost als ze per ongeluk antibioticakoeien meemelken”, zegt Ellen Kok. Niettemin komen de vrouwen aan het einde van de avond wel tot de conclusie dat je als agrarisch ondernemer niet alles tot op de laatste cent moet gaan doorrekenen. „Boeren is ook een way of life”, benadrukt Roelien Overmars. Zij en haar man hebben zes grote kinderen. „De jongens staan te springen als ze mogen werken met een grote nieuwe trekker of opraapwagen. Die worden boos als we de loonwerker bellen. Natuurlijk, grote machines – het moet financieel wel kunnen. Maar het plezier in het werk is ook wat waard”, vindt ze. Lachend: „En onze jongens kijken niet op een uurtje, dat scheelt ook.” „Tja, als je alle arbeid telt, ben je failliet”, denkt Nandine Hunneman. „Maar toch zou ik voor geen goud willen ruilen.” ■